Rikosoikeuden apulaisprofessori Sakari Melander
Helsingin yliopisto
Oikeustieteellinen tiedekunta
12.2.2016

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Asia: **Hallituksen esitys (HE) 1/2016 vp** eduskunnalle laeiksi rikoslain 2 a ja 9 luvun muuttamisesta sekä pysäköinninvalvonnasta annetun lain 3 §:n muuttamisesta

Yleistä

Käsiteltävänä olevassa hallituksen esityksessä ehdotetaan muutettavaksi rikoslakia ja pysäköinninvalvonnasta annettua lakia. Ehdotuksessa on kysymys päiväsakkojen rahamäärän korottamisesta noin kaksinkertaisiksi, joskin siten, että päiväsakon pienin rahamäärä korotettaisiin puolitoistakertaiseksi. Lisäksi esityksessä ehdotetaan rikesakon suurimman rahamäärän korottamista sekä yhteisösakon rahamääräisen asteikon korottamista noin kolminkertaiseksi. Rikesakkoa koskevien muutosten vuoksi pysäköinninvalvonnasta annetusta laista poistettaisiin säännös joutokäyntirikkomuksesta määrättävän pysäköintivirhemaksun enimmäismäärästä.

Esitys on rikosoikeudellisesti – samoin kuin valtiosääntöoikeudellisesti – merkittävä. Keskityn tässä lausunnossani tarkastelemaan ehdotettuja muutoksia pääasiassa rikosoikeudellisesta ja kriminaalipoliittisesta näkökulmasta. Tulen olemaan esitystä koskien kuultavana eduskunnan perustuslakivaliokunnassa perjantaina 19.2.2016 ja tulen perustuslakivaliokunnalle toimittamassani lausunnossa tarkastelemaan esitystä yksityiskohtaisemmin valtiosääntöoikeudellisesta näkökulmasta.

Lausuntonani esitän kunnioittavasti seuraavan.

Yleistä käsiteltävänä olevasta hallituksen esityksestä

Käsiteltävänä oleva hallituksen esitys on sinänsä asiantuntevasti laadittu. Esitys sisältää myös paljon informaatiota sakkorangaistuksesta osana rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää. Lainsäädäntöteknisesti esitykseen ei myöskään juuri sisälly huomautettavaa. Tästä huolimatta esitys

on varsin ongelmallinen, koska se pohjautuu rikosoikeudellisesti erittäin ongelmallisiin näkemyksiin rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän käyttämisestä.

Esityksen tavoitteista

Esityksen tavoitteena vaikuttavat olevan yksinomaan valtiontaloudelliset perusteet. Kuten esityksessäkin todetaan (s. 3), pääministeri Juha Sipilän hallituksen strategisen ohjelman liitteen (Ratkaisujen Suomi. Pääministeri Juha Sipilän hallituksen strateginen ohjelma 29.5.2015. Hallituksen julkaisusarja 10/2015, liitteet 1–7, s. 22 (liite 6)) mukaan päiväsakkoja korotetaan siten, että päiväsakon rahamääränä pidetään yhtä kolmaskymmenesosaa sakotettavan keskimääräisestä kuukausitulosta.

Hallitusohjelman mukaan myös rikesakkojen rahamäärät kaksinkertaistetaan (liite 6, s. 21). Rikesakkojen korottaminen kaksinkertaiseksi on toteutettu 1 päivänä syyskuuta 2015 voimaan tulleella valtioneuvoston asetuksella (1081/2015). Hallitusohjelman mukaan rikesakkojen korotustarvetta tarkastellaan seuraavan kerran vuonna 2017 (liite 6, s. 21). Talouspoliittinen ministerivaliokunta päätti kuitenkin 23.6.2015, että rikesakkoja vielä korottamalla on pyrittävä hankkimaan hallitusohjelmaan verrattuna 20 miljoonaa euroa lisää tuloja. Tämän vuoksi esityksessä ehdotetaan myös rikesakon enimmäismäärän korottamista, koska voimassa olevan rikoslain 2 a luvun 8 §:n 2 momentin mukaan rikesakko voi olla enintään 200 euroa. Enimmäismäärä 200 euroa on tällä hetkellä jo käytössä rikesakkorikkomuksista annetussa valtioneuvoston asetuksessa (1081/2015) tiettyjen rikesakkorikkomusten seuraamuksena, minkä vuoksi talouspoliittisen ministerivaliokunnan päätöksen mukainen rikesakkojen korottaminen edellyttää rikoslakiin sisältyvän rikesakon yleistä enimmäismäärää koskevan säännöksen muuttamista.

Esityksen perusteluista käy varsin selvästi ilmi, että käytännön kriminaalipoliittista tai rikosoikeudellista taikka elinkustannusindeksiin perustuvan rahan arvon alenemiseen tai ansiotason nousuun perustuvaa tarvetta korottaa sakon, rikesakon tai yhteisösakon rahamääriä ei juuri ole tai että tällaista tarvetta ei ole ainakaan siinä laajuudessa kuin mitä hallituksen esityksessä korotusten suuruuden osalta ehdotetaan. Esimerkiksi päiväsakon osalta esityksessä katsotaan, että sakkoja on tarpeen hallitusohjelman asettaman toimeksiannon mukaisesti korottaa selvästi enemmän kuin mitä sakotettujen tulojen kehitys edellyttäisi (s. 10). Rikesakon osalta esityksen perusteluissa todetaan, että jo aikaisempi syyskuun 2015 alussa voimaan tullut korotus oli rahanarvon alentumisen tai sakotettujen tulon kehityksen edellyttämää korkeampi (s. 11) ja esityksessä ehdotetaan rikesakkojen korottamista vielä aiemman korotuksen tasoon verrattuna. Yhteisösakon osalta esityksessä taas todetaan, että yhteisösakon käytöstä saadut kokemukset eivät viittaa tarpeeseen korottaa yhteisösakkoa (s. 12).

Esityksessä esitettyjen tavoitteiden hyväksyttävyys

On näin varsin selvää, että esityksen tavoitteena on hallitusohjelman mukaisesti kasvattaa sakoista valtiolle saatavia tuloja korottamalla rahamääräisten rikosoikeudellisten seuraamusten rahamääriä (s. 12). Esityksessä tosin katsotaan, että sakkojärjestelmällä ei ole valtiontaloudellisia tavoitteita eivätkä valtiontaloudelliset vaikutukset ole sakkojärjestelmää uudistettaessa keskeisiä, vaan sakkojärjestelmällä pyritään rikollisuuden sääntelyyn ja ennaltaehkäisevyyteen. Tästä huolimatta esityksen perusteluissa katsotaan, että päiväsakoilla, rikesakoilla ja yhteisösakoilla on myös fiskaalinen vaikutus (s. 16).

Selvää on, että rahamääräisillä taloudellisilla seuraamuksilla on tiettyä fiskaalista vaikutusta sakkokertymän vaikuttaessa valtion tuloihin. Samalla kuitenkin selvää myös on, että rikosoikeudellista seuraamusjärjestelmää ei saa kehittää yksinomaan fiskaalisia näkökohtia silmällä pitäen. Eduskunnan perustuslakivaliokunta onkin rikosuhrimaksua koskevaa esitystä käsitellessään todennut, että fiskaaliset tavoitteet eivät ole hyväksyttäviä perusteita seuraamussääntelylle (PeVL 61/2014 vp, s. 3/I). Sama näkemys on todettu jo vuonna 1976 rikosoikeuskomitean mietinnössä, jossa todettiin, että esimerkiksi sakkorangaistusten ankaroittamista yksinomaan valtion tulojen lisäämiseksi ei voida pitää hyväksyttävänä (KM 1976:72, s. 71).

Rikosoikeudellisilla seuraamuksilla on tulee olla nimenomaan rankaisulliset tavoitteet. Näillä seuraamuksilla pyritään ennen muuta preventiiviseen tavoitteeseen eli rikosten ehkäisemiseen. Muunlainen näkemys olisi omiaan heikentämään luottamusta rikosoikeudelliseen järjestelmään ja sen tavoitteiden oikeudenmukaisuuteen ja hyväksyttävyyteen. Vakiintuneen näkemyksen mukaan rikosoikeudellisten säännösten preventiiviseen tehoon ei vaikuta niinkään odotettavissa olevan seuraamuksen ankaruus kuin sen varmuus (ks. myös esityksen perustelut s. 19). Toisin sanoen sanktiovarmuudella on enemmän preventiivistä tehoa kuin sanktioankaruudella. Tähän liittyen esityksen perusteluissakin todetaan, että esimerkiksi jo toteutetun rikesakon korotuksen vaikutus ylinopeustapauksiin on ollut joko vähäinen tai olematon (s. 19, jossa todetaan, että muutos ylinopeutta ajavien autojen määrässä on ollut hyvin vähäinen ja että se saattaa johtua myös muista seikoista kuin syyskuussa 2015 toteutetusta rikesakon rahamäärien korotuksesta).

Rangaistusjärjestelmään tehtäviä muutoksia tulisikin perustella nimenomaan niiden preventiivisellä teholla tai rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän kehittämiseen liittyvillä näkökohdilla, jolloin usein on pikemmin kysymys vaihtoehtoisten esimerkiksi yhdyskuntaseuraamusten sisällyttämisestä seuraamusjärjestelmään kuin olemassa oleviin rangaistuksen lajeihin kohdistuvista muutoksista (ks. esim. LaVL 18/2004 vp, s. 5/II). Esityksessä ei esitetä käytännössä lainkaan rikosoikeudellisesti tai kriminaalipoliittisesti hyväksyttäviä syitä ehdotetuille muutoksille. Rahan arvon ja ansiotason muutoksista johtuvat tasokorotukset rahamääräisten seuraamusten määrissä saattaisivat tästä näkökulmasta olla hyväksyttäviä, mutta, kuten edellä on todettu, esityksessä ehdotetaan fiskaalisista syistä suurempia korotuksia. Tämänkaltaista lähestymistapaa rikosoikeudellisten seuraamusten käyttämiseen ei voi pitää hyväksyttävänä.

Lisäksi on syytä kiinnittää huomiota rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän johdonmukaisuuteen. Rikoslain 6 luvun 1 §:n mukaan yleisiä rangaistuslajeja ovat rikesakko, sakko, ehdollinen vankeus, yhdyskuntapalvelu, valvontarangaistus ja ehdoton vankeus. Säännös ilmaisee samalla ajatuksen asteittain ankaroituvasta rangaistusjärjestelmästä, jossa rikesakko on lievin ja ehdoton vankeus ankarin seuraamus (HE 44/2002 vp, s. 185/II). Lisäksi on huomattava, että eduskunnan perustuslakivaliokunnan vakiintuneen käytännön mukaan perusoikeuksien rajoitusedellytyksiin kuuluva suhteellisuusvaatimus edellyttää rangaistusseuraamuksen ankaruuden olevan oikeassa suhteessa teon moitittavuuteen ja että rangaistusjärjestelmän tulee kokonaisuudessaan täyttää suhteellisuuden vaatimukset (esim. PeVL 23/1997 vp, s. 2/II, PeVL 16/2013 vp, s. 2/I ja PeVL 56/2014 vp, s. 3/II).

Jos rahamääräisten rikosoikeudellisten seuraamusten ankaruustasoa[1] tuntuvasti korotetaan, ajatus asteittain ankaroituvasta rangaistusjärjestelmästä, eri seuraamusten ankaruuden välisestä suhteesta sekä koko seuraamusjärjestelmän suhteellisuudesta saattaa joutua kyseenalaiseksi tai vähin-

[1] Tässä on huomattava, että päiväsakkojärjestelmässä sakkorangaistuksen ankaruus suhteutetaan teon moitittavuuteen päiväsakon lukumäärän kautta eikä päiväsakon rahamäärä – jota nyt ehdotetaan korotettavaksi – ole tässä suhteessa välittömästi merkityksellinen. Sakotetun näkökulmasta tarkasteltuna päiväsakon kokonaisankaruus kuitenkin määrittyy sakon lopullisen rahamäärän kautta, minkä vuoksi päiväsakon rahamäärää koskevalla korottamisehdotuksella on merkitystä sakkorangaistuksen tosiasiallisen ankaruuden kannalta.

tään uuden tarkastelun kohteeksi. Kun esityksessä ehdotetaan rahamääräisiä rikosoikeudellisia seuraamuksia koskevia ankaroittavia muutoksia, ongelmalliseksi muodostuu ennen kaikkea sakkorangaistuksen ja ehdollisen vankeuden välisen suhteen määrittyminen. Esityksen perusteluissa katsotaan (s. 27), että esityksessä ehdotettavalla tavalla muutetun sakkojärjestelmän voidaan arvioida täyttävän suhteellisuuden vaatimukset. Näkemystä ei kuitenkaan esityksen perusteluissa tarkemmin perustella. Ainakaan täysin ongelmatonta ei nähdäkseni ole, että rahamääräisten rikosoikeudellisten seuraamusten tosiasiallista ankaruustasoa merkittävästi korotetaan käytännössä yksinomaan valtiontaloudellisiin seikkoihin vedoten. Jos korotukset noudattaisivat yleistä ansiotason nousua, kysymys olisi oikeasuhtaisemmasta korjausliikkeestä, jolla ei olisi vaikutusta rangaistusjärjestelmän sisäiseen johdonmukaisuuteen ja oikeasuhtaisuuteen. Mutta jos korotukset ovat suurempia ja perustuvat fiskaalisiin syihin, kysymys saattaa olla suhteellisuusvaatimuksen näkökulmasta ongelmallisesta toimenpiteestä.

> Rahamääräisten rikosoikeudellisen seuraamusten korottaminen on ongelmallista tai vähintään merkityksellistä myös hallinnollisten sanktioiden näkökulmasta. Jos esimerkiksi tieliikenteen seuraamusjärjestelmää uudistettaessa pohditaan mahdollisuutta ottaa käyttöön rikosoikeudellisia seuraamuksia korvaavia hallinnollisia sanktioita – kuten tieliikenteen seuraamusjärjestelmää uudistavan 15.8.2014 asetetun työryhmän asettamispäätöksessä LVM/417/03/2013 todetaan –, rahamääräisiä rikosoikeudellisia seuraamuksia koskevilla ankaroittavilla muutoksilla olisi laajempaa koko sanktiojärjestelmää koskettavaa vaikutusta.

Päiväsakkojen kaksinkertaistaminen

Esityksessä ehdotetaan päiväsakon rahamäärää koskevaa rikoslain 2 a luvun 2 §:n 2 momenttia muutettavaksi siten, että kohtuullisena päiväsakon rahamääränä olisi pidettävä yhden kuudeskymmenesosan asemasta yhtä kolmaskymmenesosaa sakotettavan keskimääräisestä kuukausitulosta. Ehdotettu muutos merkitsisi pääministeri Sipilän hallitusohjelman liitteessä mainittua päiväsakkojen kaksinkertaistamista.

Edellä on katsottu, että rikosoikeudellisen seuraamuksen muuttaminen lähinnä fiskaalisista syistä ei ole hyväksyttävää. Ehdotukseen on näin lähtökohtaisesti suhtauduttava rikosoikeudellista ja kriminaalipoliittisesta näkökulmasta kielteisesti.

Ehdotukseen sisältyy myös lainsäädännöllisiä ongelmia. Esityksen perusteluissa sinänsä tarkastellaan seikkaperäisesti, mikä olisi päiväsakkojen todellinen korotustarve suhteessa yleisen ansiotason nousuun (s. 10). Erityisen perusteellisesti esityksessä ei kuitenkaan tarkastella, mikä on ehdotetun päiväsakon rahamäärän laskennassa käytetyn jakajan muuttamisen 60:stä 30:een vaikutus siihen koko päiväsakkojärjestelmän peruslähtökohtaan, jonka mukaan päiväsakon rahamäärän on oltava kohtuullinen sakotettavan maksukykyyn nähden (rikoslain 2 a luvun 2 §:n 1 momentti). Vaatimus päiväsakon rahamäärän kohtuullisuudesta sakotettavan tuloihin nähden lisättiin lainsäädäntöön vuonna 1969 (HE 174/1967 vp ja L 28/1969). Nykyinen murtoluku on ollut käytössä vuodesta 1999. Tuolloin käyttöön otettua murtolukua (1/60) perusteltiin sillä, että mainitun murtoluvun käyttöönotto vaikuttaisi sakkotason asettumiseen kriminaalipoliittisesti hyväksyttävälle tasolle (HE 74/1998 vp, 23–24).

Ei ole lainkaan selvää, että päiväsakon rahamäärä olisi enää ehdotetun muutoksen jälkeen sakotettavan maksukykyyn nähden kohtuullinen. Ensinnäkin voidaan hyvin perustein kysyä, minkälaisen signaalin kansalaisille antaa, että lainsäätäjä katsoo kohtuullisena sakon rahamääränä olevan yhtä lailla 1/30 sakotettavan keskimääräisestä nettokuukausitulosta kuin 1/60 sakotettavan keskimääräisestä nettokuukausitulosta perustellen muutosta yksinomaan fiskaalisin syin. Ei anna erityisen hyvää kuvaa lainsäädännön mahdollisten muutosten toteuttamisesta suhteessa voimassa

olevan lainsäädännön ilmentämiin periaatteisiin, että lainsäädännön perustavat lähtökohdat pidetään samoina, mutta näitä ilmentävää ja konkretisoivaa säännöstä huomattavasti muutetaan.

Toiseksi voidaan aidosti kyseenalaistaa, onko ehdotettu kohtuullisena pidettävä päiväsakon rahamäärä (1/30 sakotettavan keskimääräisestä nettokuukausitulosta) aidosti kohtuullinen. Käytännössä muutos vaikuttaisi siten, että päiväsakot korotettaisiin noin kaksinkertaisiksi (s. 15). Sakotettavien kansalaisten arkielämässä tämä merkitsisi huomattavaa muutosta käytössä olevan varallisuuden määrään ja se olisi pois muusta kulutuksesta, jolla lienee myös valtiontaloudellista merkitystä. Nähdäkseni muutos näin aidosti merkitsee, että päiväsakon rahamäärää koskeva säännös ei enää vastaisi sitä periaatetta, jonka mukaan päiväsakon rahamäärän on oltava kohtuullinen sakotettavan maksukykyyn nähden. Tästäkään näkökulmasta ehdotettua päiväsakon rahamäärän korottamista ei voida pitää hyväksyttävänä.

Päiväsakon alin rahamäärä

Esityksessä ehdotetaan, että päiväsakon alin rahamäärä olisi jatkossa kuuden euron sijasta yhdeksän euroa. Päiväsakon alinta rahamäärää ei näin kaksinkertaistettaisi vaan sitä korotettaisiin 50 prosentilla.

Päiväsakon alimman rahamäärän lievempi korottaminen on sinänsä perusteltua, koska minimisakkojen osuus kaikista sakoista on lähes puolet (46 %, ks. s. 5) ja koska rikoksesta tuomittujen tulot ovat muun väestön tuloja keskimääräisesti pienemmät (s. 10). Päiväsakkojärjestelmä toimisi epäyhdenvertaisesti, jos alinta päiväsakkoa korotettaisiin samassa suhteessa kuin päiväsakon rahamäärää yleensä. Lisäksi, kuten esityksen perusteluissakin todetaan (s. 13), päiväsakkojen kaavamainen kaksinkertaistaminen ja erityisesti minimipäiväsakon kaksinkertaistaminen lisäisi huomattavasti sakon muuntorangaistuksen käyttöä, mikä taas kasvattaisi rangaistusten täytäntöönpanoon liittyviä kustannuksia. Edellä esitetyn vuoksi päiväsakon alimman rahamäärän korottaminen – jos korottaminen ylipäänsä katsotaan hyväksyttäväksi – 50 %:lla on yhdenvertaisuutta paremmin toteuttava ratkaisu.

Olisi nähdäkseni kuitenkin vielä pohdittava, tulisiko päiväsakon alinta rahamäärää korottaa niinkään paljon kuin esityksessä nyt ehdotetaan. Lähtökohdaksi olisi perusteltua ottaa ansiotason nousu ja suhteuttaa mahdollinen korottaminen sitä vastaavaksi. Esityksen perustelujen mukaan (s. 10) väestön pienituloisimman 10 %:n ansiot ovat kasvaneet vuodesta 1999 vuoteen 2013 vain 18 prosenttia. Koska lähes puolet kaikista sakoista määrätään minimipäiväsakkoina, hyvin suuri osa sakkorangaistuksista kohdistuu juuri kaikkein pienituloisimpaan osaan väestöä. Jotta rangaistusjärjestelmä kohtelisi väestöä oikeudenmukaisesti suhteessa heidän tulotasoonsa, päiväsakon alinta rahamäärää ei tulisi korottaa yli edellä mainitun pienituloisimman väestön ansiotason nousun (18 %). Tällä on vaikutuksensa siihen, että rikosoikeudellisen järjestelmän koetaan olevan oikeudenmukainen.

Päiväsakon mahdollinen ylin rahamäärä

Julkisuudessa käydään aika ajoin keskustelua niin sanotuista ylisuurista sakkorangaistuksista, jotka johtuvat sakotettavan varsin suurista tuloista. Suomalainen päiväsakkojärjestelmä ei sisällä päiväsakon rahamäärän tai päiväsakon kokonaisrahasumman ylärajaa. Se tarkoittaa, että hyvin paljon ansaitsevien henkilöiden kohdalla sakkorangaistuksen kokonaisrahamäärä saattaa nousta hyvin korkeaksi. Tilanne on toinen esimerkiksi Ruotsissa, jossa päiväsakon rahamäärä voi enimmillään olla 1000 kruunua (brottsbalken 25:2.2).

Päiväsakon rahamäärän tai päiväsakkorangaistuksen kokonaissumman enimmäismäärä ei ongelmitta sopisi yhteen päiväsakkojärjestelmän yhdenvertaisuutta tukevan luonteen kanssa. Enimmäismäärän asettaminen asiallisesti ottaen merkitsisi hyvin paljon ansaitsevien lievempää kohtelua rikosoikeudellisen seuraamusjärjestelmän puitteissa. Jos päiväsakon rahamäärälle asetettaisiin yläraja, järjestelmä toteuttaisi aineellista yhdenvertaisuutta tiettyyn tulomäärään asti, mutta kohtelisi tätä enemmän ansaitsevia lievemmin. Järjestelmä olisi tällöin epäjohdonmukainen ja kohtelisi ihmisiä tosiasiallisesti epäyhdenvertaisesti.

Nyt ehdotettu päiväsakkojen kaksinkertaistaminen tarkoittaisi, että hyvin suuret tulot johtaisivat entistä suurempiin sakkorangaistuksiin. Koko päiväsakkojärjestelmä on kuitenkin luotu 1920-luvulla nimenomaan korjaamaan sitä epäkohtaa, että aiempi sakkorangaistus kohteli sakotettavia varsin eri tavalla heidän varallisuusasemansa mukaan (HE 36/1920 vp, s. 1/I). Jos päiväsakkojärjestelmä halutaan jatkossakin pitää yhdenvertaisuutta toteuttavana, on nähdäkseni selvää, että päiväsakon rahamäärän tai sakkojen kokonaissumman enimmäismäärän asettaminen ei ole tarkoituksenmukaista eikä yhdenvertaisuusnäkökulmasta mahdollista, vaikka päiväsakkojen rahamäärä päätettäisiinkin kaksinkertaistaa.

Rikesakkojen korottaminen

Esityksessä ehdotetaan, että rikesakkoa koskevan rikoslain 2 a luvun 8 §:n 2 momenttia muutettaisiin siten, että rikesakon suurin rahamäärä olisi jatkossa 200 euron sijasta 400 euroa. Muutoksen jälkeen rikesakot on tarkoitus korottaa valtioneuvoston asetuksella 1.9.2015 edeltäneeseen tilaan nähden 2,5-kertaisiksi, mikä merkitsee noin 25 prosentin korotusta nykytilaan.

Kuten edellä on todettu, rikesakkojen rahamäärät on jo syyskuun 2015 alusta kaksinkertaistettu. Nyt tehtävä lisäkorotus on seurausta talouspoliittisen ministerivaliokunnan 23.6.2015 tekemästä päätöksestä, jonka mukaan rikesakkoja vielä korottamalla on pyrittävä hankkimaan hallitusohjelmaan verrattuna 20 miljoonaa euroa lisää tuloja.

Tämänkaltainen rikosoikeudellisen seuraamusten ankaruustason nostaminen yksinomaan valtiontaloudellisista syistä ei ole hyväksyttävää. Ehdotetulle muutokselle ei näin nähdäkseni ole hyväksyttäviä perusteita, ottaen etenkin huomioon, että jo aiemmin hiljattain toteutetut muutokset ovat olleet vasta varsin vähän aikaa voimassa eikä näiden muutosten vaikutuksista esimerkiksi liikenneturvallisuuteen ole vielä luotettavaa tietoa.

Yhteisösakon asteikon korottaminen

Esityksessä ehdotetaan, että rikoslain 9 luvun 5 §:ssä tarkoitetun yhteisösakon vähimmäismäärä korotettaisiin 850 eurosta 2 500 euroon ja enimmäismäärä 850 000 eurosta 2 500 000 euroon. Korotusta perustellaan rahan arvon muutoksella (s. 12). Sinänsä korotusta voidaan perustella myös johdonmukaisuussyillä, jos myös muita rahamääräisiä rikosoikeudellisia seuraamuksia korotetaan, vaikka pääministeri Sipilän hallitusohjelma ei sisälläkään mainintaa yhteisösakon korottamisesta.

Esityksen perusteluissa kuitenkin hyvin perustein todetaan, että yhteisösakon käytöstä saadut kokemukset eivät sinänsä viittaa tarpeeseen korottaa yhteisösakkoa (s. 12). Yhteisösakkoja määrätään vuosittain varsin vähän (29 kpl vuonna 2011, 44 kpl vuonna 2012, lähde: Syytetyt, tuomitut ja rangaistukset 2012. Tilastokeskus 2013, s. 8). Keskimääräinen yhteisösakko vuonna 2012

oli 9 807 euroa ja vuonna 2013 lähes 13 300 euroa (http://www.stat.fi/til/syyttr/2013/syyttr_2013_2014-12-16_kat_001_fi.html).

Saattaa olla, että yhteisösakkoa koskevan lainsäädännön muuttamista olisi syytä pohtia, jolloin harkittavaksi tulisi myös yhteisösakon enimmäis- ja vähimmäismäärien korottaminen, koska yhteisösakkoja tuomitaan varsin harvoin ja koska tuomitut yhteisösakot ovat olleet melko alhaisia. Nähdäkseni ei kuitenkaan ole perusteltua toteuttaa yhteisösakon korottamista asiaa laajemmalti selvittämättä, kuten nyt ehdotetaan. Asiaa olisi syytä harkita perusteellisesti ja päätyä perusteellisen selvityksen pohjalta määrittämään mahdollisen korotustarpeen taso. Tällä hetkellä ehdotettu korotus on prosentuaalisesti niin merkittävä ja johtaisi niin huomattaviin yhteisösakon enimmäis- ja vähimmäismääriä koskeviin korotuksiin, että se samalla huomattavasti vaikuttaisi myös tuomioistuinten yhteisösakon mittaamista koskevaan käytäntöön. Tämänkaltaisia muutoksia ei tulisi tehdä ilman perusteellista lainvalmistelua ja ilman käytännön rikosoikeudellisia ja kriminaalipoliittisia perusteita.

Helsingissä 12.2.2016

Sakari Melander
Rikosoikeuden apulaisprofessori
Oikeustieteellinen tiedekunta
Helsingin yliopisto
puh.: 02941 21781, 050 5644229
sähköposti: sakari.melander@helsinki.fi